

ICHKI ISHLAR ORGANLARI FAOLIYATINI BAHOLASH METODIKASINING ASOSIY QOIDALARINI TAKOMILLSHTIRISH

Soliyev Mirjolol Maxammadjon o'g'li

IIV Akademiyasi Tashkiliy-shtab faoliyati kafedrası o'qituvchisi

Nuraliyev Mahdiy Ilhom o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi kunduzgi ta'lim kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17686150>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 15-noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 22-noyabr 2025 yil

KEYWORDS

nazorat, takomillashtirish, ijro etish, qaror, normativ huquqiy hujjat, mexanizm, texnologiya, subyekt, mezon, ko'rsatkich.

ABSTRACT

Ushbu maqolada ichki ishlar organlari faoliyatini baholash metodikasining asosiy qoidalarini takomillashtirish masalalari ilmiy tahlil qilinadi. Ichki ishlar organlari faoliyatini baholashning samarali ijrosini ta'minlash, ichki ishlar organlari faoliyatining strategik natijalarga yo'naltirilganligini ta'minlashda muhim omil sifatida qaraladi. Maqolada baholashning ahamiyati va uning ichki ishlar organlari faoliyatida tutgan o'rni bayon etilgan.

Bugungi globalashuv va raqamlashtirish jarayonlari fonida davlat boshqaruvi tizimining har bir bo'g'ini oldida yangi talablarga javob berish zaruriyati dolzarb masalaga aylanmoqda. Ayniqsa, huquqni muhofaza qiluvchi organlar, jumladan, ichki ishlar organlarining faoliyat samaradorligi jamiyat xavfsizligi, jamoat tartibi va inson huquqlarining kafolatli himoyasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu kontekstdan kelib chiqib, ichki ishlar organlarida qabul qilinayotgan boshqaruv qarorlarining o'z vaqtida va to'liq ijro etilishi, ularning bajarilishini doimiy monitoring qilish va natijadorlikni **baholash** mexanizmlari eng ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ichki ishlar organlari faoliyatini tubdan isloh qilish, ularni professional va xizmatga yo'naltirilgan tizimga aylantirishga qaratilgan qaror va farmonlari ijrosida boshqaruv qarorlarini tashkil etish va ularning nazoratini kuchaytirish masalasi markaziy o'rin egallaydi. Ammo, amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, ba'zi hollarda boshqaruv qarorlari tizimli yondashuv asosida amalga oshirilmayapti, nazorat mexanizmlarida esa samarasizliklar kuzatilmoqda. Shuningdek, raqamli texnologiyalarning joriy qilinishi bo'yicha ham ayrim muammolar mavjud.

Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada ichki ishlar organlarida boshqaruv qarorlarining ijrosini tashkil etishning hozirgi holati, mavjud muammolar va ularni hal qilish yo'llari, ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish orqali nazorat tizimini takomillashtirish bo'yicha amaliy va nazariy asoslangan takliflar ishlab chiqiladi.

Boshqaruv qarorlari ijrosini tashkil qilish boshqaruv jarayonining bosqichi bo'lib, boshqaruvning pirovard muvaffaqiyatini, ya'ni ichki ishlar organlari oldida turgan maqsadlarga erishilishini, uning zimmasidagi vazifalar va funksiyalarning samarali bajarilishini belgilab beradi.

Boshqaruv subyektlari ichki ishlar organlarida qarorlarning ijrosini tashkil qilish

jarayonida quyidagi vazifalarni bajaradilar: ichki ishlar organlari tizimi elementlarining va ular o'rtasidagi munosabatlarning tartibli holatini yaratish va bu bilan qarorlarning muvaffaqiyatli bajarilishini ta'minlash; ushbu holatni ma'muriy-huquqiy, operativ, moddiy-texnikaviy va tarbiyaviy choralar orqali saqlab turish hamda takomillashtirish; qarorlar (kadrlarga oid, moddiy-texnikaviy, moliyaviy, ilmiy-texnikaviy, tibbiy va boshqa qarorlar)ning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratish; organning faoliyat ko'rsatish jarayoni qabul qilingan qarorlarga muvofiq yoki muvofiq emasligini kuzatish va tekshirish; qabul qilingan qarorlardan og'ishlarni aniqlash va ularni bartaraf etish maqsadida ijrochilarga o'z vaqtida ta'sir ko'rsatish. Bulardan tashqari, boshqaruv subyektlari, tashkiliy ishlarining zarur darajada bo'lishini ta'minlash maqsadida, boshqaruv qarorlari ijrosini tashkil qilishga qo'yiladigan bir qator talablarga rioya etishlari kerak. Ushbu talablarning asosiylari quyidagilardan iborat:

Baholash tartibi

Ko'rsatkichlarni aniqlash: Organ va uning xizmatlari faoliyati natijalarining ko'rsatkichlarini aniqlash bo'lib, u organning statistik hisoboti asosida amalga oshiriladi.

Qiyoslash: Aniqlash ko'rsatkichlarini umuman hudud bo'yicha o'rtacha ko'rsatkichlar bilan yoki nisbatan bir xil sharoitlarda faoliyat ko'rsatayotgan organlarning ish ko'rsatkichlari bilan qiyoslash.

Xulosa chiqarish: Organ, xizmat, bo'linma, xodim ishining natijalari haqida xulosa chiqarish bo'lib, bu ish organ, uning xizmatlari va ayrim xodimlari faoliyatining xususiyatini belgilovchi amal qilish muhiti va ichki tashkiliy omillarning o'ziga xos jihatlari inobatga olgan holda amalga oshiriladi.

Baholash mezonlari va ko'rsatkichlari — Mezon deb baholashga asos bo'ladigan belgiga aytiladi. Ya'ni mezon hodisa yoki jarayonning mohiyati, xususiyati va sifat holatini eng to'liq aks ettiradigan uning asosiy farqlovchi belgisidir.

Baholashning asosiy vazifalari

Qarorlarning amalga oshirilishini ta'minlash: Qaror qabul qilingandan so'ng, uni vaqtida va to'g'ri bajarish muhim. Ijro etish jarayoni tashkilotning barcha bo'linmalari va xodimlari tomonidan qarorlarni bajarishga yo'naltirilgan faoliyatlarni o'z ichiga oladi.

Resurslarni taqsimlash: Qarorlarni amalga oshirish uchun zarur moddiy, moliyaviy, insoniy va boshqa resurslar taqsimlanadi va boshqariladi.

Jarayonlarni tashkil etish: Qaror ijrosi uchun zarur bo'lgan ishlar rejalashtiriladi, boshqariladi va muvofiqlashtiriladi.

Nazorat qilish va baholash: Ijro jarayonida qarorning to'g'ri bajarilishini nazorat qilish va natijalarni baholash amalga oshiriladi.

Baholashning bosqichlari:

Qarorni qabul qilinish jarayonini o'rganadi: Rahbarlar yoki boshqaruv organlari tomonidan ma'lum bir masala bo'yicha qaror qabul qilinadi.

Ijrochi xodimlar va bo'limlarni aniqlash: Qarorni bajarish uchun javobgar bo'lgan xodimlar va bo'limlar belgilanadi.

Resurslarni taqsimlash va topshiriqlarni berish: Zarur resurslar ajratiladi va bajarilishi lozim bo'lgan vazifalar aniq ko'rsatmalar bilan topshiriladi.

Ijroni bajarish: Qaror bo'yicha belgilangan topshiriqlar bajariladi.

Nazorat va monitoring: Ijro jarayoni doimiy ravishda nazorat qilinadi, muammolar aniqlanadi va zaruriy chora-tadbirlar ko'riladi.

Natijalarni tahlil qilish va hisobot berish: Qaror ijrosi yakunida natijalar tahlil qilinadi va rahbariyatga hisobot beriladi.

Boshqaruv qarorlarini ijro etishda e'tibor berilishi kerak bo'lgan jihatlar:

Vaqtning boshqarish: Qarorlarni belgilangan muddatlarda bajarish uchun aniq vaqt rejalari tuzish zarur.

Mas'uliyatni aniqlash: Har bir ijrochining vazifalari va javobgarligi aniq belgilanishi lozim.

Resurslarni yetarli ta'minlash: Qaror ijrosi uchun zarur bo'lgan barcha resurslar yetarli miqdorda bo'lishi shart.

Aloqa va axborot almashish: Ijro jarayonida bo'limlar va xodimlar o'rtasida samarali aloqa yo'lga qo'yilishi kerak.

Moslashuvchanlik: Sharoitlar o'zgarishiga qarab qaror ijrosi jarayonida zarur o'zgartirishlar kiritish imkoniyati bo'lishi zarur.

Ichki ishlar organlarida boshqaruv qarorlarining ijrosini nazorat qilishni takomillashtirish. Ichki ishlar organlari davlat va jamiyat xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu sohada qabul qilinadigan boshqaruv qarorlari samarali ijro etilishi zarur, chunki qarorlarning o'z vaqtida va to'g'ri bajarilishi tashkilotlarning samaradorligi va jamoat tartibining barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, boshqaruv qarorlarining ijrosini nazorat qilishni takomillashtirish masalasi ichki ishlar organlari faoliyatining muhim yo'nalishlaridan biridir.

Boshqaruv qarorlarining ijrosi va nazoratining ahamiyati shundan iboratki, boshqaruv qarorlari — bu rahbarlar tomonidan qabul qilinadigan, faoliyat yo'nalishlarini belgilovchi va bajarilishini ta'minlovchi muhim hujjatlardir. Ularning ijrosi holatini nazorat qilish orqali, rahbariyat o'z qarorlarining samarasini baholaydi, xatoliklar va kamchiliklarni aniqlaydi hamda o'z vaqtida tuzatish choralari ko'radi. Nazoratning samarali tashkil etilishi orqali qarorlarning amalga oshirilishida uzilishlar oldi olinadi, shuningdek, xodimlar faoliyatining shaffofligi va javobgarligi oshadi.

Ichki ishlar organlarini baholash jarayonidagi muammolar.

Afsuski, ko'plab ichki ishlar bo'linmalarida boshqaruv qarorlarining ijrosi nazoratining an'anaviy shakllari mavjud bo'lib, ular quyidagi kamchiliklarga ega:

- Nazorat mexanizmlarining eskirganligi va zamonaviy axborot texnologiyalaridan yetarlicha foydalanilmasligi.
- Boshqaruv qarorlarining ijrosi bo'yicha ma'lumotlarning real vaqtda yangilanmasligi.
- Mas'ul xodimlarning javobgarlik darajasining pastligi va nazorat jarayonining formal ko'rinishda olib borilishi.
- Axborot almashinuvi va xodimlar o'rtasidagi muloqotning yetarlicha samarali tashkil etilmasligi.

Baholash jarayonini takomillashtirish yo'nalishlari

Ichki ishlar organlarida boshqaruv qarorlarining ijrosini nazorat qilish samaradorligini oshirish uchun quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha ish olib borish zarur:

Axborot texnologiyalarini joriy etish:

Qarorlar ijrosini monitoring qilish uchun elektron boshqaruv tizimlarini ishlab chiqish va qo'llash. Bu tizimlar rahbarlarga qarorlarning ijrosi bo'yicha real vaqtda ma'lumotlar taqdim etadi, shuningdek, kechikishlar va muammolarni avtomatik tarzda aniqlash imkonini beradi.

Javobgarlikni oshirish:

Boshqaruv qarorlarining ijrosida kamchiliklar aniqlanganda, mas'ul shaxslar javobgarligini belgilash mexanizmlarini kuchaytirish. Bu xodimlar o'rtasida mas'uliyatni oshirib, faoliyatning yanada sifatli bajarilishiga turtki bo'ladi.

O'quv va malaka oshirish:

Nazorat jarayonini tashkil etishda xodimlarning malakasini oshirishga alohida e'tibor qaratish. Zamonaviy nazorat usullari va axborot tizimlari bo'yicha muntazam treninglar o'tkazish zarur.

Feedback mexanizmini rivojlantirish:

Qarorlar ijrosi bo'yicha ma'lumotlarni tahlil qilish va natijalar haqida xodimlarga va rahbariyatga muntazam axborot berish. Bu qarorlarni takomillashtirish va kelajakda samarali boshqaruvni ta'minlashga yordam beradi.

Xulosa

Ichki ishlar organlarida boshqaruv qarorlarining ijrosini nazorat qilish tizimini takomillashtirish, o'z navbatida, tashkilot faoliyatining samaradorligini oshirish va jamiyat xavfsizligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, mas'uliyatni oshirish va malakali kadrlar tayyorlash orqali nazorat tizimini yanada samarali qilish mumkin. Bu yo'nalishda doimiy ish olib borish, ichki ishlar organlarining jamoat oldidagi mas'uliyatini oshiradi va ularning ishonchligini mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-oktabrdagi PF-6319-sonli Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi faoliyatiga oid qonun va qarorlar to'plami. – T.: "Huquq", 2022.
3. Jo'rayev A. "Huquqni muhofaza qiluvchi organlarda boshqaruv tizimi". – Toshkent, 2019.
4. Yuldashov.I.R "ICHKI ISHLAR ORGANLARINING YURIDIK TA'MINLASH FAOLIYATI "o'quv-uslubiy qo'llanma.Toshkent, 2025.
5. Xo'jayev B. "Nazoratning institutsional asoslari". – T.: Akademnashr, 2020.
6. Mirziyoyev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganligining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza / Postda. – 2016. – № 50.
7. Ichki ishlar organlarida boshqaruv va axborot-tahlil faoliyati asoslari: Darslik / I. Ismailov, D.S.Muxamadaliyev, E.U. Azizov; mas'ul muharrir B.A. Matlyubov. – T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2019.
8. Yuldashev I. O'zbekiston respublikasi konstitutsiyasi-fuqarolarning mehnat qilish huquqlarini ro'yobga chiqarish kafolatidir //Академические исследования в современной науке. – 2025. – Т. 4. – №. 7. – С. 35-38